

statistică

administrativ-sanitară din 1857-58 a Crișanei și Maramureșului

DOCTORAT ÎN MEDICINĂ ȘI CHIRURGIE
prezentată și susținută în 16 Ianuarie 1936.

De

FODOR ANDREI

Asociația Prietenilor Universității
BOLYAI

Tudman, Gyula și Bolyai György
Falu-Mureș — Marosvásárhely

* 4 4 0 0 0 4 0 9 0 *

Biblioteca UMFST

UNIVERSITATEA „REGELE FERDINAND I” DIN CLUJ
FACULTATEA DE MEDICINA

30 AUG 1936

Nr. 940

2418 120
O statistică

**administrativ-sanitară din 1857-58
a Crișanei și Maramureșului**

pentru

DOCTORAT IN MEDICINĂ ȘI CHIRURGIE
prezentată și susținută în 16 Ianuarie 1936.

De

FODOR ANDREI

UNIVERSITATEA „REGELE FERDINAND I” DIN CLUJ

FACULTATEA DE MEDICINĂ

DECAN: Dnul Prof. Dr. D. MICHAİL

PROFESORI:

Clinica stomatologică (agr.)	D-1	Dr. Aleman I.
Bacterologie	„	Baroni V.
Istoria Medicinii	„	Bologa V.
Patologia generală și experimentală	„	Botez M. A.
Clinica oto-rino-laringologică	„	Buzoianu Gh.
Istologia și embriologia umană	„	Drăgoiu I.
Fiziologia umană (supl.)	„	Drăgoiu I.
Semilogia medicală	„	Goia I.
Clinica ginecologică și obstetricală	„	Grigoriu C.
Clinica medicală	„	Hațieganu I.
Medicina legală	„	Kernbach M.
Clinica oftalmologică	„	Michail D.
Clinica neurologică	„	Mine
Igienă și igienă socială	„	Moldovan I.
Radiologia medicală	„	Negru D.
Anatomia descriptivă și topografică	„	Papilian V.
Clinica chirurgicală	„	Pop A.
Medicina operatoare	„	Popoviciu Gh.
Clinica infantilă	„	Popoviciu Gh.
Farmacologia și farmacognozia (supl.)	„	Sturza M.
Balneologie	„	Tătaru C.
Clinica dermatovenerică	„	Țeposu E.
Clinica fiziologică	„	Thomas P.
Chimia fiziologică	„	Urechia C. I.
Clinica psihiatrică	„	Vasiliu Titu
Anatomia patologică	„	

JURIUL DE PROMOȚIUNE:

PREȘEDINTE: D-1 Prof. Dr. V. Bologa

MEMBRII: {

„	„	„	M. Botez
„	„	„	V. Baroni
„	„	„	I. Moldovan
„	„	„	M. Kernbach

Supleant D-1 Docent Dr. I. Gavrilă.

D. Weber László

Kollegám nak

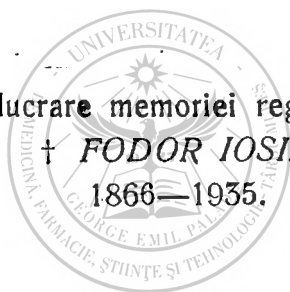
szertettél :

Audoly

Inchin această lucrare memoriei regretatului meu tată :

† FODOR IOSIF

1866—1935.

Introducere.

În anul 1857 s'a ținut în Viena al III-lea congres pentru statistica internațională. Cu prilejul acesta s'a elaborat un program pentru alcătuirea unei statistici de administrație sanitară.

Autoritățile austriace au și publicat în anii următori statistici de acestea, concepute unitar pentru toate țările imperiului austriac.

Ungaria veche, adică țările care aparțineau coroanei Sfântului Ștefan, după războiul civil din 1848, își pierduse complet independența și a rămas până la 1868, așa dar timp de 20 de ani, numită în istoria politică „epoca absolutismului,” Austriei. Ungaria propriuzisă, Ardealul, Croația-Slavonia formau „Kronländer” austriece.

În planul de alcătuire a acestor statistice administrative sanitare austriece intră deci și aceste țări.

Cu alcătuirea statisticii pentru Ungaria propriuzisă (deci fără Ardeal) a fost încredințat Doctorul *Francisc Xaveriu Linzbauer*.

Linzbauer, s'a născut în 1807 în Buda. A luat doctoratul la Universitatea din Pesta în 1832. În 1849—50 a fost profesor de zoologie la Universitatea din Pesta. În 1851 a fost numit profesor de propedeutică chirurgicală la aceeași Universitate. În 1871 a trecut la pensie și a murit în 26 Septembrie 1888, în orașul Mödling de lângă Viena.

Linzbauer a avut o activitate științifică remarcabilă. În deosebi a binemeritat prin serioasele și documentatele sale lucrări asupra balneologiei Ungariei. De neapărate nevoie este lucrarea sa tipărită în mai multe volume între 1852—65 „*Codex sanitario-medicinalis Hungariae*” în care se găsește un neprețuit material documentar asupra organizației sanitare, epidemiilor etc. etc. în Ungaria, din cele mai vechi timpuri până în veacul al XIX-lea. Importanța mai sânt și scrierile sale despre organizația sanitară și politica sanitară a Ungariei.

Lucrarea despre statistica administrativ-sanitară a Ungariei propriuzisă, care ne va prezenta în această teză, a publicat-o în Viena în anul 1859 sub titlul „Statistik des Medicinal Standes der Kranken- und Humanitäts-Anstalten, der Mineralwasser, Baeder, Trink- und Gesundbrunnen von Ungarn“. În ea găsim tabele statistice foarte amănunțite asupra populației țării, orașelor și satelor, asupra instituțiilor sanitare, lista nominală a personalului sanitar și a izvoarelor minerale. Datele se referă în general la anii 1857—58. În aceste statistici se găsesc și datele privitoare la județele *Arad, Bihor, Satu-Mare și Maramureș*, adică ceea ce se numea mai de mult „Părțile Ungurene“ și astăzi se numește „Crișana“ și „Maramureș.“

În teza de față am strâns din cartea lui Linzbauer toate datele referitoare la aceste județe. Notez că la județele *Arad și Bihor* (pe atunci județul Bihorului de Sud) am putut utiliza în întregime datele, deoarece ele sânt și astăzi sub regimul românesc aceleași. La județele *Satu-Mare și Maramureș* a trebuit să rectific cifrele, scăzând plășile care în prezent aparțin Ungariei și Cehoslovaciei. La capitolele respective am indicat precis aceste plăși.

Banatul și Transilvania formând în timpul absolutismului teritorii cu administrație separată de cea a Ungariei propriuzisă, nu se găsesc în statistica lui Linzbauer.

Reorganizarea administrativă a teritoriilor coroanei Sfântului Ștefan, făcută de Austrieci după 1849 a avut drept urmare o reorganizare temelnică și o modernizare a serviciului sanitar. Din punct de vedere al politicii sanitare epoca absolutismului poate fi considerată ca un timp de realizări foarte utile. Ea s'a resimțit și în timpurile care au urmat, formând baza organizației sanitare de mai târziu. Datele statistice din 1857—58 au deci o importanță istorică foarte mare și pentru istoria medicinei românești în teritoriile care aparțin astăzi României.

Județul Maramureș *)

7 plăși, 148 comune, 155 mii pătrate suprafață, 182,662 locuitori. *) Capitala județului: Sighet.

Oficiul sanitar:

Medicul șef al județului: György Iosif, dr. în medicină, dipl. din 1830 Pesta.

A) Instituțiuni sanitare:

1. De stat: Medicii de circumscripție, moașe de stat, veterinarii județului.

2. Instituțiuni pendinte de direcțiunea minei de stat, direcțiunea forestieră și domeniilor: medici și chirurghi camerali (Kameral-Aerzte).

3. Instituțiuni comunale: (comunele sunt lipsite mai toate de asistență medicală în edificație).

B) Așezăminte spitalicești și instituțiuni de ocrotire:

1. De stat: Un spital pentru deținuții din județ.

2. Instituțiuni pendinte de direcțiunea minelor și domeniilor de stat (K. K.): un spital pentru personalul silvic în Königsfeld.**)

3. Comunale: cămin de ocrotire pentru săraci în Sighet.

C) Băi și ape minerale,

(Vezi la fiecare plasă.)

Plasele județului:

1. *Plasa Sighet* cu 16 comune, cu suprafața de 13 mii pătrate și cu 25971 locuitori. Primăria plasei în Sighet.

Organele sanitare oficiale ale plasei:

Medicul de circumscripție: Szabó Iosif, chirurg (Sighet)

Moașa de circumscripție: Hatvany Susana (Sighet)

Comunele: 1. Hândaș-Ocna. ***) Băi sărate.

*) La Linzbauer sânt luate, firește, toate plășile cari aparțineau Maramureșului. Deci cifrele din preambul se referă la *întregul* județ. Din cele 7 plase, azi aparțin 4 la Cehoslovacia, Ökörmező, Hust, Teceu și Răhău. Aceste 4 plase le-am lăsat afară în cele ce urmează. Am tratat deci numai cele trei, cari aparțin azi României: Sighet, Șugatag și Vișeu. Și din acestea unele comune de pe malul drept al Tisei, cum e Craia (Kraljevo nad Tisu). Apșa etc. aparțin acum Cehoslovaciei. Maramureșul ținea de regiunea administrativă (Statthalterei) Cașovia (Kosice, Kas a, Kaschau.)

**) Azi Kraljevo (Craia, Királyháza), Cehoslovacia.

***) Azi în Cehoslovacia.

Mineralele sărate din Nord-Vestul ținutului, pe malul drept al Tisei furnizează (Ocna-Ludovica) apă sărată concentrată, care se încălzește într'un cazan deschis, din imediata apropiere a ocnei și se utilizează în cinci camere de baie. Aprovizionarea cu apă potabilă se face din râul Tisa din apropiere.

Medicul din localitate: Munkácsi Andrei, catolic, cu diplomă de chirurg din 1832 Pesta, medicul minelor.

Moașă: Szabados Magdalena, catolică, diplomă din 1852 Cluj.

2. Rona. Băi. Izvoarele sărate ale minelor se utilizează în mod curent într'un stabiliment format din 3 camere de baie.

Medicul din localitate: Matejka Maximilian, catolic, cu diplomă de chirurg din 1832 Pesta, medicul minelor,

Moașă: Hampel Magdalena, catolică, diplomă din 1827 Pesta.

3. Sighet. Aici se află o casă de ocrotire pentru săraci fondată în anul 1756 de episcopul rom. cat. din Ardeal Sztojka Sigismund. Are o întindere de 6000 m² și un local cu 10 paturi.

Izvoare minerale: În Gruiulung sunt ape alcalino-feruginoase și sulfatate.

Medicii din localitate:

Huliman Paul, catolic, dr. în medicină din 1824 Pesta.

Altmann Leopold, catolic, dr. în medicină 1850 Pesta.

Veisinger Andrei, luteran, dr. în medicină din 1825 Pesta.

Chirurghi:

Szabó Iosif, luteran, diploma de chirurg 1807 Pesta.

Pragmann Ignat, evreu, diplomă de chir. Praga (f. a.)

Hegyessy Samuila, evreu, diplomă de chir. 1846 Pesta.

Farmaciști:

Geitner Adalbert, catolic, magistrul în pharm, 1845 Pesta.

Buzáth Simion, catolic, " " " 1845 "

Moașe:

Hatvany Susana, luterană, diploma din 1834 Pesta.

Bărabás Ana, catolică, " " 1843 "

Goldmann Babeta, evreică " " 1847 "

Szöllösy Terezia, catolică " " 1851 Cluj

Medic veterinar:

Sirich Ludovic, catolic, diplomă din 1844 Viena.

Izvoarele minerale din această plasă:

Apșa de sus *) cu ape sărate.

Slatina. În apropierea comunei, într'o vale frumoasă baronul Sztojka posedă un mic stabiliment balnear, format din trei camere de baie, care se aprovizionează cu apă sărată dintr'un pârâu, care trecea prin mine.

*) Actualmente în Cehoslovacia.

Rona de sus. Un izvor cu apă sulfată alcalino-teroasă și feruginoasă

Câmpulung. Un izvor cu apă alcalino-feruginoasă și sulfată.

Iapa. Două izvoare cu ape alcalino-feruginoase.

Crăciunelul de jos. Un izvor cu apă sărată, sufurcă și iodată, de 17° R temperatură.

Săpânța: La o depărtare de aproximativ 1 milă de-a comună înspre Sud, se găsesc într-o pădure densă două izvoare, cari au fost descrise de Dr. Palatini deja în 1683. După profesorul Tognolo și farmacistul Adler, izvoarele conțin mult CO_2 liber, CaCO_3 , MgCO_3 și iod. Izvoarele nu s'au exploatat în mod sistematic, fiind lipsite de instalațiunile necesare.

II, Plasa Șugataș cu 26 de comune, 22033 locuitori cu o suprafață de 10'7 mile pătrate. Prințrețura plasei în Șugataș.

Organele sanitare oficiale ale plasei:

Medicul de circumscripție: Hampel Iosif chir. (în Șugataș)

Moașă „ „ Csiszár Maria „

Comunele: 1. Șugataș.

Chirurgi: Sztudeny Frank, catolic, dipl. de chir. 1841 Pesta.

Hampel Iosif, catolic, magistru în chir. 1847 Viena.

Moașe: Csiszár Maria, luterană, diploma din 1825 Cluj.

Deme Veronica, luterană, diploma din 1852 Pesta.

2. Șieu. Izvoare minerale:

Pe malul stâng al unui pârâu ce trece prin comună, se găsesc izvoare bogate în carbonat și SO_4 Na. Instalațiuni speciale nu există.

Moașe: Szász Iuliana, luterană, diploma din 1838 Cluj.

Izvoarele minerale din această plasă:

Batiza. Aici se găsesc mai multe izvoare sărate, feruginoase și sulfuroase.

Bârsana. Un izvor cu apă alcalino-sulfuroasă.

Breb. Băi. Pe coasta Gutinului există un stabiliment balnear, având ca proprietar pe Szöllösy Blaslu. Apa izvorului principal se colectează într-un vas de lemn, de dimensiuni reduse. Apa este clară, incoloră cu un miros de pucioasă, de un gust puțin acru și sărat cu o temperatură de 11° R. Conține mult CO_2 liber, H_2S , NaHCO_3 , NaCl , Ca , Mg , I și Br .

În apropierea acestui izvor se găsește încă unul cu apă sulfuroasă și feruginoasă; deasupra acestui izvor s'a ridicat în 1857 un basin, care dă o apă asemănătoare primului izvor, fiind însă mai slabă. Stabilimentul este înzestrat cu 30 de camere pentru musafiri, 7 camere de baie cu câte 2 vane.

Desăști. Un izvor cu apă alcalino-feruginoasă.

Poiana—Porcului. La o depărtare de $\frac{1}{4}$ oră de comună, se găsește un izvor cu apă negricioasă cu un miros de hidro-

thion, de un gust neplăcut și cu o temperatură de 10° R. După prof. Tognio, apa conține Na Cl., Na HCO₃, Na CO₃, puțin Fe CO₃ și o cantitate mică de H₂ S.

Glod. În apropierea comunei pe drumul spre Poieni, se găsește un izvor cu apă clară, inodoră și cu un gust acru plăcut. După prof. Tognio, ea conține iod, în cantități considerabile Na Cl. și urme de fier.

Crăcești. Apă alcalino-feroasă.

Băleni și Nănești. Ape alcalino-feruginoase.

Poieni și Slatina. Ape sărate alcalino-feruginoase.

Șugag Ocna și Șugag comuna. Ape sărate și sulfuroase.

Surduc. Un izvor cu apă alcalină, sărată și feruginoasă.

Ocnești. Un izvor (borkii) cu apă alcalino-feroasă.

III. Plasa Vișeu. 18 comune, 30·2 mile părate suprafață. 29283 locuitori. Primăria p'asei: Vișeu de Sus.

Organele sanitare oficiale ale plasei:

Medicul circumscripției: Szapkay Alexandru, chir. (în Vișeu de Sus).

Postul moașei de circumscripție este vacant.

Comunele: 1. Borșa.

Moașa: Szenyész Carolina catolică, diploma din 1836. Pesta. Aici se găsesc 2 izvoare alcaline, iodate, și feruginoase.

2. Borșa-Hândal.

Chirurg: Gödly Ioan, catolic diploma de chirurg din 1846 Pesta.

Ape minerale: În hotărul acestei comune, iau naștere mai multe izvoare, cel mai prețios dintre ele fiind la o depărtare de un ceas și jumătate de comună spre Est, într-o vale romantică, îngustă, prin care curge pârâul Borșa. El este situat pe malul stâng al pârâului în apropierea ocnei „Alexandru”, de când închisă, de unde are numele. Debitul izvorului este așa de mare, încât formează chiar în imediata apropiere un pârâu mai mic. Apa lui este cea mai rece din toată Țara, având o temperatură de 4° R. vara. Apa înaltea în marea ei preformată cu un zgomot care se aude de la distanță. Ea eiberează în mod continuu gaz, este clară, încoloră, și inodoră și are un gust acru sărat, astringent. În conducte lasă d. pozite de culoare galben-ocru. După prof. Tognio ea conține iod, albur, cloruri alcaline și feruginoase, în urme conține crom, fluor, litiu și acid fosforic (PO₄ H₃).

Izvorul al doilea, numit și „Cis'a”, du o apă alcalino-feroasă și feruginoasă. Celelalte izvoare conțin și ele fer. Nici unul din izvoarele amintite nu este înzestrat cu instalațiuni potrivite.

3. Vișeu de sus.

Chirurgi: Szapkay Alexandru, catolic, diploma de chirurg din 1844 Pesta.

Nonnenmach Ioan. catolic dipl. de chir. 1838 Pesta, medicul centrului silvic.

Farmacist : Gerlner Gustav, luteran magistru în pharm. 1840 Pesta.

Moaşa : Hagel Maria, catolică diploma din 1822 Pesta.

Ape minerale : Izvorul „Suliguli“.

Acest izvor renumit se găseşte într-o vale îngustă în imediata apropiere a comunei, provine dintr-o crăpătură de stâncă la baza muntelui „Suliguli“. Apa izvorului este clară şi are un miros de gaze metan şi un gust plăcut. Conţine CO_2 liber în cantitate aşa de mare, încât este aproape imposibilă ingerarea imediată a unui pahar de apă. Temperatura apei este de 10°R . După analiza farmacistului Torosievitz făcută în 1828 şi cercetările calitative ale prof. Tognio, apa conţine săruri cloruro-sodice, feruginoase şi iodate. Se exportează 30 000 de flacoane pe an. Izvorul a fost descoperit la începutul secolului XIX-lea şi este în proprietatea minei lor de stat. Există tot aici două camere de baie, dar cam neglijate.

Înafara acestui izvor, se găseşte în văile, „Mihai“ unul cu apă asemănătoare izvorului „Suliguli“ deşi mai slabă. În valea „Scrade“ se găseşte un izvor cu apă alcalino-teroasă şi sulfată,

Alte izvoare minerale pe teritoriul plăcii:

Dragomireşti. Un izvor cu apă nafto sulfuroasă. În apropierea muntelui Tibles izbucnesc la puţină distanţă trei izvoare, dintre care unul este captat într-un tub de lemn. Apa conţine cantităţi abundente de CO_2 , hydrothion, naftă, NaCl , CaSO_4 , puţin MgSO_4 şi urme de Fe . Păcura provenită din profunzime obduce suprafaţa apei în grosime aşa de considerabilă, încât se poate colecta cu uşurinţă. Se simte nevoia construirii unei instalaţiuni balneare.

Ieud. Izvoare sulfuroase. La o depărtare de $\frac{1}{4}$ oră de comună şi la $\frac{1}{2}$ oră de izvoarele din Dragomireşti, la naştere într-o vale un izvor cu un debit extraordinar de mare, numit „Pokva“; apa izvorului e perfect clară, încolărită având un miros de ouă clocite şi hydrothion, cu un gust respingător. În matca sa se depun cantităţi abundente de sulf, care colorează rufele în cenuşiu. Temperatura apei este de 10°R . După prof. Tognio, apa conţine sulf în stare pură.

Cuhea. Două izvoare cu apă sărată.

Moiseni. Două izvoare cu ape alcaline cu urme de fer.

Ruspoiana *) Două izvoare „Krasznicza“ şi „Ulaszki“ cu apă sărată, alcalină şi feruginoasă.

Ruscova. **) Un izvor „Kwasznicza“ cu apă alcalină şi feruginoasă.

*) Acum în Cehoslovacia.

**) Tot în „

Săliște. Două izvoare c'oruro sodice.

Vișeu de Mijloc. Două izvoare cioruro sodice, conținând urme de iod și fer.

Câteva considerațiuni asupra datelor din Maramureș.

Pentru cele trei plase ale județului Maramureș, al căror teritoriu formează astăzi Maramureșul românesc găsim date importante asupra boalărilor în sepe minime, care aici astăzi nu sunt încă în majoritatea lor exoluate și sistematice.

Foarte interesante sunt informațiile asupra personalului sanitar:

Plasa Sighet are o situație mai favorabilă, prin faptul că de ea se ține și orașul Sighet. În oraș sunt patru medici, trei chirurgi, patru moașe, doi farmaciști și un veterinar. În comunele plasei găsim numai în Hăndal Ocaș, în primul rând, o stație populației de mineri, un chirurg și o moașă. În Rencu un chirurg și o moașă. Toate celelalte comune nu au pe lângă medicul diplomat. Pentru toată plasa cu aproape 26.000 locuitori, se sunt decât 4 medici și aceștia teți în orașul Sighet, 5 chirurgi dintre care numai 2 la sate, 6 moașe (2 la sate) 2 farmaciști și un veterinar (numai la Sighet).

Mult mai proastă e situația în celelalte 2 plase. Plasa Șugag cu 22.000 locuitori nu are nici un medic. În târgul Șugag sunt 2 chirurgi și 2 moașe. La sate nici un chirurg, o singură moașă la Șieu.

Plasa Vișeu stă ceva mai bine. În târgul Vișeu pe lângă 2 chirurgi și o moașă mai este o farmacie. La sate găsim o moașă la Borșa și un chirurg la Borșa Hăndal. Plasa cu 29.300 locuitori este cea mai mare.

În consecință pentru întreg Maramureșul românesc de astăzi găsim la decențul al șaselea al veacului trecut la o populație de aproximativ 85.000 locuitori, 4 medici, 10 chirurgi, 3 farmaciști, 1 veterinar și 9 moașe. Întreg personalul sanitar după nume era de naționalitate maghiară și germană, probabil și evrească. Nici un Român.

Regiunea administrativă Oradea-Mare.

1108 comune, 611,8 mile pătrate suprafață și 1,454 524 locuitori. Capitala: Oradea-Mare.

Conducătorul și referentul sanitar al regiunii admin.: Laner Anton, dr. în medicină cu diploma din 1830 Pesta, consilier sanitar.

Comisiunea sanitară locotenențială:

Președinte: Dr. Laner Anton.

Membrii: Dr. Abay Ștefan, medic primar al județului Bihor de Sud.

Dr. Gross Adalbert, medic primar de oraș.

Dr. Róth Gașpar, medic primar al spitalului județean.

Dr. Zsogovits Ștefan, medic primar emerit al jud. Bihor de Sud.

Din colegiul chirurgilor locul reprezentantului era vacant.

Din colegiul farmaciștilor: Alvány Carol.

Din colegiul medicilor veterinari: Dr. Absy Ștefan.

Pe teritoriul regiunii în posesia statului nu există nici un așezământ spitalicesc.

Municipiul Oradea-Mare.

22,538 locuitori, 0,6 mile pătrate suprafață, majoritatea locuitorilor sunt maghiari.

Oficiul sanitar al orașului.

Medic primar: Gross Adalbert, dr. în medicină și chirurgie cu diplome din 1845 Viena.

Chirurgul orașului: Bakacs Alexandru.

Moașa primară a orașului: Balassa Estera.

Medicul veterinar: Holics Iosif.

Instituțiuni de ocrotire:

Căminul de maternitate. Fondat în 15 Februarie 1805 de Dr. Dudek Ioachim. Dispune de 4 paturi. Medicii: medicul primar și chirurgul orașului.

Casă de ocrotire pentru bătrâni. Fondată în 1827 de Cseslivó Fracisc. Dispune de 8 paturi. Medicii consultanți: medicul primar și chirurgul orașului.

Căminul pentru săraci: Fondat de Clerul rom, cat. și de cetățenii orașului. Dispune de 25 de paturi. Medicii consultanți: cei de mai sus.

Așezămintele spitalicești aparținătoare municipiului și județului și personalul medical al lor:

Spitalul județean. Fondat în 1802 de înaltul Cler, de nobilime și din contribuția unor comune. Dispune de 100 paturi.

Medicul primar: Dr. Róth G șpar.

Medicul secundar: Dr. Fuchs Iosif.

Spitalul deținuților. Dispune de 6 paturi.

Medicul consultant: Dr. Gross Ludovic.

Așezămintele spitalicești și de ocrotire particulare și personalul medical al lor:

Spitalul Mizericordinalor. Fondat în 1760 de Gyöngyössy Gheorghe și de Clerul catolic, amplificat prin donațiuni ulterioare. Dispune de 20 de paturi. Medicul consultant, medicul primar al orașului și al ordului.

Spitalul particular de boli de ochi pentru săraci. Fondat 1830 de Gross Frideric. Dispune de 20 de paturi.

Medicul consultant: Dr. Gross Ludovic.

Spitalul Izraelit. Fondat în 1814 de particulari și din contribuția municipiului. Dispune de 7 paturi.

Medicul consultant: Vencelstädter Leopold, chirurg.

Căminul pentru orfani. Fondat în 1782 de canonicul Salamoni. Dispune de 40 de paturi.

Căminul pentru copiii orfani din căsătorii mixte. Fondat în 1842 de episcopul rom. cat. Laicsák Dispune de 20 de paturi.

Corpul medical din municipiu

Medici: Feldmann Maurițiu, evreu, dr. în medicină și chirurgie cu diploma din 1854 Pesta.

Fuchs Iosif, catolic dr. în medicină și chir. cu dipl. din 1854 Pesta.

Gross Adalbert, evreu dr. în medicină și chir. cu dipl. din 1845 Viena.

Gross Ludovic, evreu dr. în medicină și chir. cu dipl. din 1856 Viena.

Kempf Iosif, catolic dr. în medicină și chir. cu dipl. din 1844 Pesta.

Lukács Ioan, cat. dr. în medicină cu dipl. din 1836 Pesta.

Mayer Anton, „ „ „ 1833

Paulini Ioan, greco-catolic dr. în „medicină” cu dipl. „din 1834 Pesta.

Pollák Hermann, evreu dr. în medicină cu dipl. din 1832 Pesta.

Roth Gaspar. catolic dr. în medicină cu dipl. din 1833 Pesta.

Zsigovics Ștefan, gr.-ortodox dr. în medicină cu dipl. din 1833 Pesta.

Chirurgi: Bakacs Alexandru, reformat, diploma de chirurg din 1818 Pesta.

Bedák Ștefan, catolic diploma de chirurg din 1846 Pesta

Feldman Iacob, evreu magistrul de chir. cu dipl. din 1853 Pesta.

Krausz Ionas, evreu diploma de chirurg din 1850 Pesta.

Losonczy Anton, catolic diploma de chirurg din 1847 Laibach.

Mich Istädter Leopold, evreu mag. de chir. din 1842 Pesta.

Rácz Iosif, catolic mag. de chir. cu dipl. din 1828 Cluj.

Schulmann Sigismund, evreu, diplomă de chir. din 1833 Pesta.

Farmacisti: Alványi Carol, catolic magistrul de farmacie cu diploma din 1826 Pesta.

Ber'sinszki Carol, catolic magistrul de farmacie cu diploma din 1841 Pesta.

Kovasics Modest catolic magistrul de farmacie cu diploma din 1853 Viena.

Láposy Ludovic, catolic magistrul de farmacie cu diploma din 1838 Pesta.

Lindner Eduard, luteran magistrul de farmacie cu diploma din 1837 Viena.

Molnár Iosif, luteran magistrul de farmacie cu diploma din 1830 Pesta.

Moșe: Balassa Estera, reformată dipl. din 1847 Pesta.

Csizmadia Iuliana, „ „ „ 1852 „

Grossmann Cecilia evreu „ „ „ 1842 „

Heller „ catolic „ „ „ 1848 „

Kompany Tereza „ „ „ 1847 „

Körösy Maria, reform. „ „ „ 1841 „

Krausz Rozalia evreu „ „ „ 1856 „

Kurtányi Iosefa, catol. „ „ „ 1857 „

Mautner Laura, catol. „ „ „ 1852 „

Mudra Barbara, „ „ „ 1857 „

Stern Carolina, evreu, diploma din 1837 Pesta.

Szabó Maria, catolic „ „ „ 1835 „

Szeke^rák Iosefa, catolic diploma din 1837 Pesta.

Ullaki Ana, gr. ortodoxă 1857

Wallerstein Iosefa, evreu diploma din 1851 Pesta.

Zsigmond Mayer Ioana, luteran diploma din 1857 Pesta.

Medici veterinari:

Holics Iosif, catolic diploma din 1852. Pesta.

Krödlinger Mihail, catolic diploma 1834 Viena.

Județul Bihorul de Sud.

7 plăși, 428 comune, 132,9 mile pătrate suprafață, cu 309,535 locuitori. Capitala județului: Oradea Mare.

Postul de medic primar județean este vacant.

Plășile județului.

I. Plasa Beiuș. 108 comune, 59510 locuitori, primpretura plasei: Beiuș.

Organelé sanitare oficiale ale plasei:

Medici de circumscripție: Barra Ioan, chirurg (în Beluș.)

Lestyán Ioan, mag. chir. (în Vașcău)

Moșe de circumscripție: Farkas Iuliana (în Beiuș)

Comunele: 1. Beiuș 2050 locuitori de naționalitate română.

Chirurgi: Barra Ioan, catolic, diplomă de chir. din 1840

Pesta.

Wiedermann Bernhard, catolic, medic militar pensionat.

Farmacist: Müller Ștefan, catolic, măgistru de pharm. dipl. 1829 Viena.

Moșe: Farkas Iuliana, luterană, diploma din 1842 Cluj.

Răbosi Francisca, catolică " " 1850 Pesta.

Ape minerale: Un Izvor cu apă feruginoasă, care încă nu este destul de bine cunoscut.

Didișeni-Voieni. Un izvor încă puțin cunoscut ca compoziție.

Hidîș. Un izvor de apă minerală încă nedozată.

Călugări: Aici se găsești un izvor cu flux intermitent, care după prof. Tognio nu are apă minerală adevărată.

Vașcău. 541 locuitori, de naționalitate română.

Chirurgul comunei: Lestyán Ioan, reformat, mag. de chir. dipl. din 1840 Pesta.

Ape minerale. Izvoare cu flux intermitent, cari nu sunt cunoscute mai deaproape.

Vărzariu de sus și jos. Aici sunt izvoare, cari nu sunt încă destul de bine cunoscute.

3. Băița-Oraș. 1035 locuitori, de naționalitate română.

Spitalul minelor. Fondat în 1833. Dispune de 4 paturi.

Medicul consultant: Vaszielovits Matia.

Chirurgul comunei : Vaszielovits Matia, gr. ortodox, dipl. de chir. (f. a)

Moaşe: Asztalos Terezia, catolic, diploma din 1834 Pesta.
Göczy Maria, catolic, „ „ 1821 „

II. Plasa Aleşd. 59 comune, 21.3 mîle pătrate suprafaţă, 37457 locuitori. Primăria p'asei în Aleşd.

Organele sanitare oficiale ale plasei.

Medicul de circumscripţie : Dr. Losonczy Iosif (în Aleşd),
Moaşa „ „ Steffel Ana (în Aleşd).

Comunele : 1. Aleşd. 1043 locuitori, de naţionalitate maghiară şi română.

Medici: Losonczy Iosif, catolic, dr. în medicină cu dipl. din 1838 Pesta.

Popanek Mihai, catolic dr. în medicină cu dipl. din 1836 Pesta.

Farmacist: Horváth Mihai, catolic mag. pharm. dipl. din 1841 Pesta.

Moaşa. Steffel Ana, reformat diploma din 1835 Pesta.

III. Plasa Oradea 58 comune, 19,4 mîle pătrate suprafaţă, 46,259 locuitori. Primăria în Oradea Mare.

Organele sanitare oficiale ale plasei:

Postul medicului de circumscripţie este vacant.

Moaşa de circumscripţie : Szekerák Iosefina.

Comunele: Biharla. 2009 locuitori de naţionalitate maghiară.

Moaşa comunei: Futura Ecaterina, gr. ortodoxă dipl. din 1847 Pesta.

Haleu. Băile Episcopiei.

În apropierea comunei spre Est, sunt situate într-o vale stabilimentele balneare, care poartă numele de „Băile Episcopiei“. În spre Sud Est de băi, se găseşte un deal înalt la poalele căruia iau naştere în direcţia Est-Vest 25 de izvoare, cari formează la o altă un pârâu numit „Pece“, care traversează oraşul Oradea. Dintre izvoarele utilizate la băi, cele mai importante sunt: a) Izvorul utilizat la „Baia Turcească“ pe malul drept al pârâului „Pece“. b) Un alt izvor care la naştere în matca pârâului, înălţindu-se deasupra nivelului apei la o înălţime de circa 60 cm., şi depozitând în jurul lui o cantitate considerabilă de mici scolci. c) Un izvor nou descoperit cu un debit foarte mare. d) Izvorul „Hygea“. e) Un izvor al cărui apă se foloseşte pentru băut în comunele Haleu şi Rontău. f) Izvorul de nămol în imediata apropiere al ultimului izvor.

Apa izvoarelor este clară, incoloră, având la întrebuintare externă un miros de pucioasă. Temperatura lor variază între 30—36° R. După analiza farmacistului Horváth din 1835 ele ar

conține săruri alcalino-tereoase și sulfuroase, având un reziduu fix de 21,44 gr. în 16 uncii de apă, și 18 c.c. de H_2S . După Dr. Gross Frideric ele ar conține numai $3\frac{1}{2}$ gr. reziduu fix între cari și alaun, nu însă H_2S . Aceste împrejurări ne arată necesitatea unei analize noi.

Clădirea principală din 1842 numără 30 de camere pentru musafiri, 2 camere mari pentru baie și mai multe camere mici de baie. Băile sunt în posesia episcopului rom. cat. din Oradea.

Medicul băilor: Dr. Meyer Mihail.

Chișnăria. Ape minerale puțin cunoscute.

Rotău. Ape termale necunoscute încă în deajuns.

Sărmașin. Băile Felix

Izvorul, care deservește aceste băi, ia naștere la capătul comunei Hăicu la marginea unei păduri întinse. După analiza farmacistului Horvath compoziția apei ar fi asemănătoare celei din „Băile Episcopiei”; conținând în plus CO_2 liber. După Dr. Gross Frederic reziduiul fix din apă ar fi de $5\frac{1}{2}$ gr.

Băile sunt în posesia orașului premonstratens din Oradea, constând dintr-o clădire cu un etaj, cu 24 de camere pentru vizitatori și dintr-o cameră mare de baie, unde se găsește și izvorul.

Sălărd. Posedă un izvor cu apă ieruginoasă, fără să fi fost analizată. Stăbillmentele bănebre sunt în posesia lui Csernovics Petru. Ele se ridică în mijlocul unui parc și sunt formate din mai multe clădiri, dispunând de 20 de camere. Clădirea care servește pentru baie, este prevăzută cu aparate de încălzit speciale și dispune de 12 camere de baie.

Medicul băilor: Dr. Miklóssy Mihail.

IV. Plasa Margita 65 comune, 153 mlie pătrate suprafață, 37410 locuitori. Primăria în Marghita.

Organele sanitare oficiale ale plasei :

Medicul de circumscripție: Köbbling Iosif. (în Marghita).

Moșă de circumscripție: Albert Iuliana („ „ „)

Comunele: 1. Marghita. 3499 locuitori de naționalitate maghiară.

Medicii: Gelbstein Leopold, evreu dr. în med. dipl. din 1844 Pesta.

Horvath Ioan catolic dr. în m.d. dipl. din 1857 Viena.

Chirurg: Köbbling Iosif, catolic dipl. de chir. din 1840 Pesta.

Farmacist: Horvath Ștefan, catolic mag. pharm. dipl. din 1854 Pesta.

Moșă: Albert Iuliana, reformat diploma din 1852 Pesta.

Klein Elisabeta, evreu „ „ 1851 „

Szöllössy Iuliana catolică „ „ 1847 Cluj.

Kovacs Susana, reformată „ „ 1844 „

Medic veterinar: Pécsy Samulla, luteran dipl. din 1852 Pesta.
2. Miclca, 1080 locuitori de naționalitate maghiară.

Chirurgul comunei: Tornyoși Francisc, reformat dipl. de chir. din 1846 Graz.

3. Tăușeu 960 locuitori de naționalitate magh. și română.
Moșa comunei: Elekes Susana, ref. dipl. din 1855 Pesta.

Spînuș. Izvor de apă minerală neanalizată încă.

D. r. na. de sus. Idem.

V. *Plasa Creteș*. 23 comune. 14.3 mile pătrate suprafață,
29.107 locuitori. Primăria în Creteș.

Organele sanitare oficiale ale plasei:

Medicul de circumscripție: Jâmbor Mihai, mag. chir.

Postul moșei de circumscripție este vacant.

Comunele: 1. Furta. 1687 locuitori de naționalitate magh.

Moșa comunei: Köllő Varvara, cat. dipl. din 1854 Pesta.

2. Creteș. 2255 locuitori de naționalitate maghiară.

Chirurgi: Jâmbor Mihai, reformat mag. de chir. dipl. din 1840 Pesta.

Jâmbor Carol, reformat dipl. de chir. din 1840 Pesta.

Moșa: Csizmadia Rozalia, ref. dipl. din 1852 Pesta.

VI. *Plasa Salonta*. 24 comune, 19 mii pătrate suprafață,
primăria plasei în Salonta-Mare.

Organele sanitare oficiale ale plasei:

Medicul de circumscripție: Mayer Ioan, chir. (în Salonta)

Moșa de circumscripție: Oláh Maria, (în Salonta).

Comunele: 1. Șarcad. 5786 locuitori de naționalitate magh.

Medic: Spitzer Anton, evreu dr. în med. cu dipl. din 1855 Viena.

Moșa: Manyovszky Rozalia, lut. dipl. din 1845 Pesta.

2. Salonta Mare. 9557 locuitori de naționalitate maghiară.

Chirurgi: Mayer Ioan, cat. dipl. de chir. din 1828 Pesta.

Pápal Dániel, ref. dipl. de chir. din 1854 Cluj.

Farmacist: Trajanovics Augustin, catolic mag. de pharm cu dipl. din 1852 Pesta.

Moșe: Oláh Maria ref. dipl. din 1818 Pesta.

Maurer Iuliana catolică " " 1857

Un izvor cu apă minerală încă puțin cunoscută.

Sic. Un izvor cu apă minerală nedozată.

VII *Plasa Tinca*. 91 comune, 20 mii pătrate suprafață,
55110 locuitori. Primăria plasei în Tinca;

Organele sanitare oficiale ale plasei:

Medicul de circumscripție: Ujlaky Ferenc, chirurg. (în Tinca).

Moșa " " : Hepes Ana (în Tinca).

Comunele: -1. Tinca. 2025 locuitorii de naționalitate maghiară.

Chirurg: Ujlaky Francisc, catolic diploma de chir. din 1843 Pesta.

Farmacist: Liszka Ioan, catolic magh. de pharm. cu dipl. din 1827 Pesta.

Moasă: Hepes Ana, catolică diploma din 1852 Viena.

Medic veterinar: Székely Francisc, reformat diploma din 1852 Pesta.

Băi. Comuna situată într-o vale frumoasă a dealurilor posedă în imediată apropiere un stabiliment balnear cu 21 de camere pentru vizitatori și 18 camere de baie, fiecare cu câte-o vană. Instalațiunile aparțin episcopiei rom. cat. din Oradea-Mare.

După analiza făcută de farmacistul Liszka Ioan, apa izvo-
rului conține săruri alcolino-teroase și feruginoase. Temperatura ei este de 10° R. Debitul redus.

Cărand. Ape termale.

Județul Arad

6 plăși, 20 de târguri, 143 comune, 20 de cătune, 97.1 mii pătrate suprafață, 244,323 locuitori. Capitala jüd. : Arad.

Oficiul sanitar al județului:

Medicul primar de județ: Deutsch Francisc Iosif catolic, dr. în medicină cu diploma din 1833 Pesta.

Municipiul Arad. 28398 locuitori, 4632 Germani 10960 Maghiari, 7614 Români și 2813 Slavi.

Oficiul sanitar al municipiului:

Medicul primar al orașului : Dr. Roth Adalbert.

Chirurgii și verificatorii de cazuri de moarte ai orașului: Szathmáry Ștefan și Suhajda Paul.

Moașa primară a orașului: (nu se specifică).

Medicul veterinar al municipiului: Tóth Petru.

Așezăminte spitalicești și de ocrotire :

Spitalul județan, Fondat în 1795 de Jung Toma și Ká-szonyi Andrei și amplificat prin donațiuni ulterioare în 1832. Dispune de 40 de paturi.

Medicul primar al spitalului : Dr. Matavovszky Ferdinand.
secundar : Dr. Rakovszky Iosif.

Spitalul județean pentru deținuți. Dispune de 6 paturi.

Medicul consultant : medicul primar al județului.

Fondul spitalicesc comunal. Fondul a fost creat în secolul XVIII lea, și mărit prin donațiuni ulterioare, constând în prezent din 18218 florini. Bolnavii săraci primesc din acest fond zilnic 26 creșteri dacă sunt primiți în spitalul județean.

Căminul pentru săraci. Fondat în 1840. Disp. de 10 paturi.

Societatea de binefacere cetățenească. Fondată în 1831. pentru ocrotirea membrilor nevoiași.

Fondul orfanilor. S'a constituit în 1840 prin o donațiune „Runiunii Femeilor din Arad”.

Spitalul Izraelit și Societatea de Umanitate. Fondate în 1934 de comunitatea izraelită. Dispune de 15 paturi.

Medicul consultant. Dr. Robicsek Maurițiu.

Medicul secundar: Schütz Izidor, chirurg.

Băi comunale :

Baia Stampel Iacob cu 1° vane.

Baia Veil Petru cu 8 vane.

Baia publică su 10 vane și cu un aparat electro magnetic.

Personalul medical al municipiului :

Medici : Chorin Sigismund, evreu, dr. în med. cu dipl. din 1858 Viena.

Chorin Zaharie, evreu	"	"	"	"	1829	"
Fischer Henric, evreu	"	"	"	"	1841	Pesta
Katzander Maurițiu evreu	"	"	"	"	1855	Viena
Kresztics Ioan, gr. ort.	"	"	"	"	1825	"
Landshut Ștefan, catolic	"	"	"	"	1831	"
Matayovszky Ferd., catolic	"	"	"	"	1854	"
Rakovszky Iosif, evreu	"	"	"	"	1854	"
Robicsek Maurițiu, catolic	"	"	"	"	1834	"
Roth Adalbert, catolic	"	"	"	"	1841	Viena
Sándor Atanasiu, gr. ort.	"	"	"	"	1838	Pesta
Schönfeld Leopold, evr.	"	"	"	"	1839	"
Varga Sigismund, ref.	"	"	"	"	1857	Viena

Chirurghi: Hudecz Francisc, catolic, dipl. de chir. din 1852 Viena.

Klein Iosif,	"	"	"	"	1843	Pesta
Maurer Ioan,	"	"	"	"	1836	"
Missra Francisc	"	"	"	"	1833	"
Polák Martin, evreu	"	"	"	"	1839	"
Schöpkesz Ioan,	"	"	"	"	1837	Viena
Schuster Elias, evr.	"	"	"	"	1848	Pesta
Schütz Izidor,	"	"	"	"	1841	"
Suhajda Paul, luteran,	"	"	"	"	1836	"
Szalmáry Ștefan, catolic	"	"	"	"	1839	"
Varjassy Iosif, catolic	"	"	"	"	1827	"

Farmacisti: Andrényi Sigism. eat., mag. pharm. dipl. din 1838 Pesta.

Hidegh Alexandru, cat.	"	"	"	"	1852	"
Ring Carol, catolic	"	"	"	"	1842	"
Szarka Ioan, catolic	"	"	"	"	1836	"

Moșe : Benes Ecaterina, cat. diploma din 1856 Pesta.

Borz	"	"	"	"	1840	"
Braunmüller Ana	"	"	"	"	1839	"
Gottreich Ecat. evreu	"	"	"	"	1842	Viena
Gross Ana cat.	"	"	"	"	1826	Pesta
Jonnek Ana,	"	"	"	"	1833	"
Kaliki Elisabeta,	"	"	"	"	1836	"
Kohn Rozalia, evreu	"	"	"	"	1838	"
Krasztavetz Maria cat.	"	"	"	"	1841	Lemberg
Martin Francisca evreu	"	"	"	"	1848	Pesta
Neuberth Barbara cat.	"	"	"	"	1851	Viena
Radovanovits Ecat. gr. ort. dipl.	"	"	"	"	1827	Pesta
Rohn Ana cat.	"	"	"	"	1836	"

Siebig Susana	cat.	dipl.	"	1844	Pesta
Schäffer Sofia,	luterană	"	"	1851	Viena
Szokoly Ecat.	"	"	"	1840	Pesta
Theuerer Ellsab.	cat.	"	"	1842	Viena
Váczy Maria,	"	"	"	1853	Pesta
Weber Maria,	"	"	"	1858	Viena
Medici veterinari: Lindtner Ioan, cat. dipl. din 1822 Viena.					
Tóth Petru, reformat " " 1848 "					

Plășile:

1. *Plasa Arad.* 2 târguri, 7 comune și cătune, 15,6 mile pătrate suprafață 36,241 locuitori. Primăria p'asei în Arad.

Organele sanitare oficiale ale plasei:

Medicii de circumscripție: Munkácsy Anton, chir. (în Pecica) și Mittler Maximilian, chirurg (în Săn-Mărtin).

Moașa de circumscripție: Demut Iosefina (în Pecica).

Comunele: 1. Pecica (Rovine) 13268 locuitori de naționalitate maghiară.

Medic: Brassováni Petru, cat. dr. medicină (I. a. ș. I.)

Chir.: Munkácsy Anton, cat. mag. de chir. dipl. din 1836 Pesta.

Pisko Maximilian, evreu, dipl. de chir. din 1856 Viena.

Frankl Simion, evreu, dipl. de chir. din 1853 Pesta.

Farmacist: Stiller Francisc, cat. mag. pharm. dipl. din 1816

Moașa: Demuth Iosefina, cat. diploma din 1840 "

2. Săn-Mărtin. 2112 locuitori de naționalitate germană.

Chirurgul com.: Mittler Maxim. evr. dipl. de chir. din 1831 Pesta.

Moașa: Schelder Rozalia, cat. diploma din 1857 Pesta.

3. Glogovaț. 3119 locuitori de naționalitate germană.

Chirurgul com.: Viskutsil Lud. cat. dipl. de chir. din 1847 Gratz.

Moașa comunei: Bednar Ana, cat. dipl. din 1856 Pesta.

Plasa Ineu. 1 târguri, 15 comune, 12,6 mile pătrate suprafață, 25263 locuitori, Primăria plasei în Ineu.

Organele sanitare oficiale ale plasei:

Medicii de circumscripție: Kreidl Cristlan, chir. (în Ineu).

Gyurkovszky Ștefan, chir. (în Cermeiu).

Moașa de circumscripție nu există.

Comunele 1. Ineu. 3163 locuitori (împreună cu cătunul Tămând) locuitori de naționalitate română.

Spital de plasă. Fondat prin donațiuni și amănate încasate prin prețuri. Inaugurat în 20 iunie 1856 dispune de 20 de paturi. Medicul consultant: medicul comunei.

Medic: Bódog Adalbert. reformat, dr. în medicină cu dipl. din 1855 Pesta.

Chirurg: Kreidl Cristlan, catolic, mag. de chir. cu dipl. din 1836 Viena.

Farmacist: Katona Sigismund, catolic, mag. pharm. cu dipl. din 1851 Pesta.

Moașă: Demkó Iuliana, cat. dipt. din 1846 Pesta.

Apă minerală: O fântână care se găsește în proprietatea familiei Aczél, ar furniza o apă carbo-gazoasă. Ea se utilizează pentru baie, fiind transportată în locuințe. Analiza apei nu s'a făcut încă.

2. Cermenii. 1760 locuitori de naționalitate română.

Chirurg: Gyurkovszky Ștefan, catolic, mag. chir. cu dipl. din 1837 Pesta.

Mocrea.

Bocsâg.

Camna.

Luguzău.

Ar avea fiecare câte un izvor cu apă minerală încă neanalizată.

III. Plasa Buteni. 4 târguri, 49 de comune, 4 eătune, 157 mile pătrate suprafață, 35849 locuitori. Primpretura plasei în Buteni.

Organele sanitare oficiale ale plasei:

Medicul de circumscripție: Molnar Francisc, ehir. (în Buteni.)

Moașă de circumscripție nu se specifică.

Comunele: 1. Buteni. 2909 locuitori de naționalitate română.

Chirurgul comunei: Molnar Francisc, reformat, diploma de chirurg din 1833 Pesta.

Farmacist. Jandó Anton, catolic, mag. pharm. cu diploma din 1833 Pesta.

2. Șebiș. 1741 locuitori de naționalitate română.

Medic: Bittner Emeric, catolic, dr. în medicină, cu diploma din 1828 Pesta.

Ape minerale:

Dezna și Mătrijești au fiecare un izvor cu apă minerală încă neanalizată.

Moneasa. Băi.

La mică depărtare de comună într-o vale îngustă la naștere un izvor cu apă clară, în sîlpidă, de un miros specific a cărei temperatură este de 28° R. Se simte nevoia unei analize chimice. Stabilimentul balnear, proprietatea familiei conte de Waldstein, este format dintr-o clădire frumoasă cu 5 camere de baie. Camerele pentru vizitatori sunt situate în alte clădiri mult mai modeste, ba chiar nepotrivite.

Această apă termală ar avea o mare importanță, în posesia unei analize precise, dat fiind faptul, că dela Haleu și până la Mehadia nu se găsește în această regiune nici un izvor cu apă termală.

IV. Plasa Chișineu. 3 târguri, 14 comune, 148 mile pătrate suprafață, 32460 locuitori. Primpretura plasei în Chișineu-Criș.

Organele sanitare oficiale ale plasei:

Medicul de circumscripție: Dr. Broncs Ferdinand (în Chișineu Criș).

Moșa de circumscripție: Böhm Regina (în Șimand)

Comunele: 1. Chișineu Criș. 1964 locuitori de naționalitate română și maghiară.

Médici: Broncs Ferdinand, catolic, dr. în medicină cu dipl. din 1836 Pesta.

Máhr Stefan, catolic, dr. în medicină cu dipl. din 1850 Pesta.

Farmacist: Koricsansky Vilhelm, catolic, mag. pharm. cu dipl. din 1836 Pesta.

Moșe: Bortély Iuliana, catolică, dipl. din 1855 Pesta.

Maczkó Terezia, " " " 1850

2. Simand. 4073 locuitori de naționalitate română.

Chirurg. Löw Simion, evreu, mag. de chir. cu dipl. din 1844 Pesta.

Farmacist: Csiky Martin, catolic, mag. pharm. cu dipl. din 1834 Pesta.

Moșă: Böhm Regina, catolică, dipl. din 1849 Pesta.

Medic veterinar: Dámján Ludovic, catolic, diploma din 1850 Pesta.

V. Plasa Pâncota. 3 târguri, 22 comune, 15.7 mile pătrate suprafață, 46.279 locuitori. Primăria plasei în Pâncota.

Organele sanitare oficiale ale plasei:

Medicul de circumscripție: Dr. Köpf Ioan (în Sântana)

Moșe " " Oberndorfer Iosefin (în Pâncota)

Comunele. 1. Pâncota. 3411 locuitori. de naționalitate germană, maghiară și română.

Chirugi: Kordina Garol, catolic, mag. de chir. cu dipl. din 1834 Viena.

Lübeck Moise, evreu, diploma de chir. din 1844 Pesta.

Farmacist: Papp Simion, catolic, mag. pharm. cu dipl. din 1952 Pesta.

Moșă: Oberndorfer Iosefa, catolică, diploma din 1857 Pesta.

Ape minerale:

Pe teritoriul comunei se găsește un izvor al cărui apă necesită încă analize chimice.

2. Sântana. 8021 locuitori de naționalitate germană și rom.

Medic: Köpf Ioan, cat. dr. în med. cu dipl. din 1844 Pesta.

Chirurg: Brück Maximilian, evr. dipl. de chir. din 1849 Viena.

Farmacist: Woltek Aloisiu, cat. mag. pharm. cu dipl. 1851 Pesta.

Moșă: Wurm Ecaterina, cat., diplomă din 1855 Cluj.

V. Plasa Radna. 6 târguri, 36 comune, 4 cătune, 21.2 mile pătrate suprafață, 39.932 locuitori, Primăria plasei în Radna.

Organele sanitare oficiale ale plasei:

Medici de circumscripție: Hehs Martin, chir. (în Radna).

Horovi'z Leopold, chir. (în Săvârșin).

Moașa de circumscripție: Rust Terezia (în Pesta.)

Comunele: 1. Radna. 1942 locuitori de naționalitate germană și română.

Chirurg: Hehs Martin, cat., mag., chir. cu dipl. din 1832 Pesta.

1852 Pesta.
Farmacist: Ternaigo Iosif, cat., mag. pharm. cu dipl. din

Moașă: Rust Terezia, catolică, din 1837 Pesta.

2. Săvârșin. 1176 locuitori de naționalitate română.

1838 Pesta.
Chirurg: Horovi'z Leopold, cat., mag. chir. cu dipl. din

din 1847 Pesta.
Farmacist: Farkas Gavril, catolic, mag. pharm. cu dipl.

3. Ghiorec. 1146 locuitori, de naționalitate magh. și rom.

Medic. Csurgoj Iosif Iuth., dr. în med. cu dipl. din 1850 Pesta.

6. 12 Pesta.
Farmacist: Huba Augustin, catolic, mag. pharm. cu dipl.

Miniș. Dispune de un izvor cu apă carbo-gazoasă și alcalino teroasă.

Județul Satu-Mare *)

2. Municipii, 7 plăși, 266 comune, 90.1 mii pătrate suprafață, 249,005 locuitori. Capitala județului: Satu Mare.

Medicul primar al județului: Jelenffy Carol, reformat, dr. în medicină cu dipl. din 1832 Pesta.

Municipiile:

1.) Municipiul Bala-Mare, 6444 locuitori, 1.4 mii pătrate suprafață.

Organele sanitare oficiale ale municipiului:

Medicul orașului: Dr. Korbuly Adudet. Chir. orașului: Szilbert. Carol, mag. chir. Moașa orașului: Bakos Terezia.

Așezămintele spitalicești și de ocrotire:

Spitalul comunal. Fondat în 1853 prin donațiuni modeste având în pr.zent un fond neînsemnat. Dispune de - 12 paturi. Nu poate fi pus însă în funcțiune din cauza nevoilor materiale.

Spitalul minerilor. Fondat la începutul secolului prin contribuțiile corporației minerilor. Dispune de 13 paturi.

Ape minerale:

Mina de fier, cunoscută sub numele de „Rivalii Dominorum”, posedă 2 izvoare prețioase; unul de o temperatură de 10.7° R, celălalt de 9.5° R. Izvoarele furnizează apă carbogazoasă, conținând și fier.

Persoanalul medical din municipiu:

Medici: Fésüs Melchior, cat. dr. în med. cu dipl. din 1820 Pesta.

Hámory Ferdinand, „ dr. în med. cu „ „ 1838 „

Heritz Aloiziu „ dr. în med. cu „ „ 1815 Viena

Korbuly Adudet, ref. dr. în med. cu „ „ 1840 Pesta

Chirurg: Szilbert Carol, catolic, mag. chir. cu dipl. din 1831 Pesta

Farm. Bremer Ioan, cat. mag. pharm. cu dipl. din 1839 Pesta

Szendy Ioan, lut. „ „ „ „ 1819

Moașe: Bakos Terezia, cat. „ „ „ 1821 Cluj

Prukl Ana, luterană „ „ „ 1843 „

Schuller Maria, luterană, „ „ „ 1850 Pesta

*) Plășile Fejér-Gyarmat și Máté-Szalka aparțin în prezent Ungariei.

B) *Municipiul Satu-Mare*, 12874 locuitori, 0'5 mîle pătrate suprafață.

Medicul orașului : Dr. Kőszeghi Mihail.

Chirurgii orașului : Kórányi Ioan și Váczy Carol.

Moașa orașului : Völgyi Rozália.

Așezămintele spitalicești și de ocrotire :

Căminul pentru săraci (în proprietatea orașului). Fondat în 1829 de episcopul Hám Ioan prin o donație personală a episcopului de 27,200 florini, amplificat prin contribuțiunile orașului și donațiunile unor particulari ; această instituție servește pentru ocrotirea bolnavilor săraci, sau incapabili de muncă. Dispune de 80 de paturi. În afară de această, căminul mai dă ajutoare din fondul lui, și la 60 săraci din oraș. Medicul consultant : medicul orașului.

Spitalul Mizericordianilor. Fondat în 1838 de episcopul Hám Ioan, prin o donație personală de 14,000 florini. Donațiuni ulterioare : episcopul Leonhard 6,000, Linczy Iosif 1100, Vay Estera 1900 Losonczy Emeric 400, Riskó Nicolae 240, Butykay Melchior 100 florini. Spitalul posedă 8 jugăre de vie și 60 de jugăre de pământ arabil. Dispune de 14 paturi. Medicul consultant : medicul orașului.

Spitalul și căminul de fete ale surorilor mizericordiene. Fondat în 1842 de episcopul Leonhard prin o donație personală de 77,100 florini, și prin donațiunea episcopului Hám Ioan de 2000 de florini. Posedă 69 jugăre de pământ arabil, 117 jugăre de pășune, și 113 jugăre de pădure. Dispune de 106 paturi pentru fete și 6 paturi pentru bolnavi. Medicul consultant : medicul primar al județului.

Fondul pentru săraci. A fost creat prin donațiunea episcopului Hám Ioan de 2000 de florini. Scopul acestei fundațiuni : ajutorarea mai multor săraci cu condiția de a se ruga pentru binele familiei Imperiale.

Spitalul pentru deținuți. Dispune de 8 paturi. Medicul consultant : medicul de circumscripție.

Baie comună : Baie simplă pentru curățenie. este în posesia lui Tamásy Ladislau, dispunând de 6 vane.

Personalul medical din municipiu :

Medici : Hiziász Ștefan, cat. dr. în med. cu dipl. din 1850 Pesta
Kőszeghi Mihail, cat. dr. în med. cu dipl. 1833 „

Munkácsi Mihail, ref. dr. în med. cu dipl. din 1833 Pesta.

Schwarz Samuil, evreu, dr. în med. cu dipl. din 1840 „

Chirurgi : Gráf Moise, cat. dipl. de chir. din 1841 „

Kórányi Ioan, cat. dipl. de chir. din 1826 „

Szappanyos Iosif, ref. dipl. de chir. din 1838 „

Váczy Carol, ref. dipl. de chir. din 1842 „

Farmacii : Ember Iacob, cat. mag. pharm. cu dipl. din 1847 „

Mayer Ignat, „ „ „ „ „ 1850 „

Kovács Modest, cat. mag. pharm. cu dipl. din 1843 Viena

Moaşel Bihari Rozalia, reformat diploma din 1853 Pesta

Horvay Sara, " " 1852 "

Novák Agneta, catolică " " 1854 "

Szénágy Terezia, reformată " " 1853 Cluj

Török Carolina, catolică, " " 1852 Pesta

Völgyi Rozalia, " " 1843 Cluj

Medici veterinari: Reich Francisc cat. cu dipl. din 1853 Viena

Barta Iosif, reformat " " 1838 Cluj

Plăşile judeţului:

1. *Plasa Satu Mare.* 58 comune 16.6 mile pătrate suprafaţă.
39158 locuitori. Primăria în Satu-Mare.

Organele sanitare oficiale ale plasei:

Medicul de circumscripţie Dr. Halász Ştefan (în Satu-Mare).
Postul moşiei de circumscripţie este vacant.

Comunele. 1. Csenger (Cengher) *) 2635 locuitori de naţionalitate maghiară.

Chirurgi: Bauer David, evr. dipl. de chir. din 1838 Pesta

Wildner Henric, cat. " " 1849 Viena

Farmacist: Mauks Ştefan, luteran, mag. pharm cu dipl. din
din 1845 Pesta.

Moşă: Leehl Maria, catolică diploma 1856 Pesta.

Medic veterinar: Strisz Iosif, cat. dipl. din 1834 Viena.

Nisipeni. Posedă un izvor cu apă sulfuroasă şi feruginoasă,
care se utilizează de săteni pentru baie.

Cărăşău. Un izvor puţin cunoscut.

Nicula. Un izvor cu apă sulfuroasă.

Odorău. Un izvor cu apă carbo-gazoasă şi feruginoasă.

2. *Plasa Baia-Mare.* 33 comune, 6.3 mile pătrate suprafaţă,
23569 locuitori. Primăria în Baia-Mare.

Organele sanitare oficiale ale plasei:

Medicul de circumscripţie: nu este specificat.

Comunele: 1. Baiasprrie. 5352 locuitori de naţionalitate
germană, maghiară şi română.

Medic: Zazula Iosif, catolic, dr. în med. cu dipl. din 1836
Pesta.

Chirurg: Figli Ignat, cat., mag. chir. cu dipl. din 1838
Pesta.

Literati Daniel, reformat, dipl. de chir. din 1837 Pesta.

Moşă: Bencsik Ana, reformată, diploma din 1832 Pesta.

Medici veterinari: Csirik Iosif, ref. dipl. cat. 1845 Pesta.

Gábor Iosif, ref. dipl. din 1853 Pesta.

Cămin de ocrotire: Fondat 1838 prin donaţiuni particulare
şi contribuţiunile comune, Dispune de 12 paturi. Medicul con-
sultant: medicul de circumscripţie,

*) Actualmente în Ungaria

Ape minerale: Un singur izvor cu gaz de hydrohion și urme de iod.

Dănești. Băl. În mijlocul unei grădini frumos aranjată se ridică clădirea băii, dispunând de 9 camere pentru vizitatori și mai multe cazane de baie cu câte 2 vane. Băile sunt în proprietatea minelor.

Pe teritoriul minei se găsesc trei izvoare, având o apă sulfuroasă, ele au însă un debit redus.

Se simte nevoia unei analize precise.

Firiza Apă sărată carbo-gazoasă

II. Plasa Seini. 26 de comune, 14 4 mile patrăte zuprafață, 28918 locuitori. Primăria plasei în Seini.

Organele sanitare oficiale ale plasei:

Medicul de circumscripție: Schönwald Sigismund (în Seini).

Moșă de circumscripție: Fojtovics Hermína (în Seini)

Comunele: 1. Seini, 3749 locuitori de naționalitate maghiară.

Medic: Nagy Alexandru, reformat, dr. în med. cu dipl. din 1857 Pesta.

Chirurgi: Lántzki Ioan, catolic, dipl. de chir. din 1856 Pesta.

Munk Mauritiu, evreu, mag. chir. cu dipl. din 1854 Pesta.

Schönfeld Sigismund, ref. mag. chir. cu dipl. din 1831 Pesta.

Farmacist: Kolér Rudolf, catolic, mag. pharm. cu dipl. din 1848 Viena.

Moșă: Fojtovics Hermína, cat. dipl. din 1845 Pesta.

Patka Carolina, catolică, dipl. din 1835 Pesta.

Spital pentru sifilitici. Inaugurat conform deciziei prefecturii districtuale în 25 Decembrie 1852. Fondurile necesare alocate de comunele respective. Dispune de 12 paturi. **Medicul consultant:** medicul ne-circumscripție. **Ape minerale:** un izvor cu apă feruginoasă puțin cunoscută.

Certeza. Un izvor cu apă alaclină, carbogazoasă și feruginoasă.

Ioarăș. Un izvor care furnizează după prof. Tognio o apă cloruro-sodică, cu urme de fier.

Bicsad. Băi și ape minerale: În mijlocul unei păduri iau naștere cu puțină distanță între ele 3 izvoare, dintre care unul este înzestrat cu un dispozitiv de lemn. Apa izvoarelor este deopotrivă clară, inodoră, de un gust plăcut sărat. Temperatura 8° R. După analiza prof. Tognio, apa conține săruri cloruro-sodice și alcalino-terose, urme de fier și CO₂ liber, fiind de egală valoare cu izvoarele „Constantin” din Gleichenberg.

Stabilimentul compuz din multe pavilioane, dispune de camere pentru vizitatori și 2 cabine de baie, cu câte 2 vane. Băile sunt în proprietatea Doamnei Radák. Stabilimentele balneare sunt cam părginite, ceea ce — luând în considerare efectul terapeutic al apelor — este regretabil. Din izvoarele prin-

cipale se umplu anual 12000 flacoane, care se expediază în toată lumea.

Ilba. Apă care conține ciment (?).

Racșa. Are, după prof. Tognio, apă feruginoasă.

Târșolt. Poartă, după prof. Tognio, ape feruginoase și un izvor cu apă carbo-gazoasă, cloruro-sodică și feruginoasă.

Tur. Izvoare nu prea se cunosc.

Vama. Băi. Comuna situată într-o vale formată de doi munți înalți. Posedă o apă sulfuroasă foarte concentrată, debitul ei este însă așa de redus, încât instalațiunile — de altfel fără valoare — nu au nici un viitor.

Se întâmplă de multeori, mai ales în timpul verii, ca izvorul să sece.

Apa lor ar avea un efect admirabil în gută și în dermatozele cronice. Se simte nevoia unei analize precise.

Ape. Un izvor de lângă comună furnizează o apă carbo-gazoasă, care servește de băut sătenilor.

IV. *Plasa Arded.* 47 de comune, 15.2 mile pătrate suprafață, 34048 locuitori. Primăria în Arded.

Organele sanitare oficiale ale plasei:

Medicul de circumscripție: Dr. Paczek Iosif (în Arded).

Postul moașei de circumscripție este vacant.

Comunele: 1. Arded. 2021 locuitori de naționalitate magh.

Medic: Paczek Iosif, reformat, dr. în medicină cu dipl. din 1835 Pesta.

Farmacist: Dalári Andrei, catolic, mag. pharm. cu dipl. din 1845 Pesta.

2, Beltiug. 1436 locuitori de naționalitate maghiară.

Chirurg: Panda Francisc, ref. mag. chir. cu dipl. din 1825 Pesta.

Măriuș. Are după prof. Tognio izvoare sărate care conțin și iod.

V. *Plasa Carei.* 28 comune, 176 mile pătrate suprafață, 40902 locuitori. Primăria plasii în Carei Mari.

Organele sanitare oficiale ale plasei:

Med. de circum.: Fok Ignat, chir. (în Carei Mari).

Moașa de circum.: Kovacs Susana (în Carei Mari).

Comunele: 1. Carei-Mari, 10670 locuitori de naționalitate maghiară.

Așezămintele spitalicești și de ocrotire:

Spitalul contele Károlyi. Fondat în 1846 de contele Gheorghe Károlyi și din contribuțiunea publicului. Clădirea propriu zisă este situată pe un teren bine amenajat și prezintă donațiunea fondatorului. Dispune de 6 paturi.

Dela 1848 acest spital nu mai funcționează, din lipsa mijloacelor materiale.

Fondul pentru săraci și orfani. S'a creiat în 1848 prin mă-

rirea fondului deja existent pentru săraci prin donațiuni, Este destinat pentru stăvilirea cerșitului, ajutorarea bătrânilor și orfanilor. Numărul ajutoarelor este 38.

Spitalul pentru deținuți: Fondat în 1848 Dispune de 1848. Dispune de 18 paturi. Medicul consultant: Dr. Maixner Ioan.

Spitalul județean pentru sifilitici. Fondat în 1853 conform deciziei autorităților superioare. Cheltuielile au fost suportate de comuna Carei Marl. Dispune de 14 paturi. Medicul consultant: Dr. Maixner Ioan.

Băi: Bala contele Károlyi dispune de 10 cabine de baie.

Personalul medical din oraș

Medici: Grünhut Eduard, evr., dr. în med. cu dipl. din 1841 Pesta.

Maixner Ioan, catolic, " " " " " " 1842 "

Peér Ioan, catolic, " " " " " " 1822 "

Riesz Eduard, evreu " " " " " " 1857 "

Seril Gustav, catolic " " " " " " 1857 Viena

Chirurg: Fok Ignat, catolic, mag. chir. cu diploma din 1841 Pesta.

Farmacisti: Jelinek Ignat, catolic, mag. pharm. cu dipl. din 1842

Pesta. Koricsánosky Ladislau, reformat, mag. pharm. cu dipl. din

1854 Pesta. Saager Aloiziu, catolic, mag. pharm. cu dipl. din

1839 Pesta.

Moașe: Deutsch Carolina evreică, diploma din 1834 Trieste.

Heilporn Ana, evreică, " " 1835 Cluj.

Kovács Susana, luterană " " 1835 Pesta.

Kendler Suzana, catolică " " 1827 Viena.

Medic veterinar: Reich Francisc, catolic, cu diploma din 1834 Viena.

2 Moftinul-Mare. 1123 locuitori de naționalitate maghiară.

Chirurg: Szeifer Ioan, catolic, diploma de chirurg din 1838 Pesta.

3 Petreu. 984 locuitori de naționalitate maghiară.

Moășă. Wónház Maria, catolică, diploma din Cluj.

4. Pișcolt 1647 locuitori de naționalitate maghiară.

Chirurg: Pfaffinger Iosif, catolic, mag. chir. cu dipl. din 1839 Viena.

5 Sanislău. 2425 locuitori de naționalitate maghiară.

Moășă: Blosz Francisca, catolică, diploma din 1856 Pesta.

Câteva considerațiuni asupra datelor din Bihor, Arad și Satu-Mare.

În general se poate constata că în vremea aceea aceste trei județe erau neasemănat mai bine prevăzute din punct de vedere sanitar decât Maramureșul.

În orașul Oradea-Mare găsim la 23536 locuitori 13 doctori în Medicină, 8 chirurgi, 16 moașe, 2 veterinari și 6 farmacii. Beiușul cu 2050 locuitori are 2 chirurgi, 2 moașe, o farmacie. Vașăul cu 541 locuitori 1 chirurg. Băița cu 1035 locuitori 1 chirurg, 2 moașe. Aleșdul cu 1490 locuitori 2 doctori în medicină,

1 moașă, 1 farmacie. Biharia 1 moașă. Marghita cu 3433 locuitori 2 medici, 1 chirurg, 4 moașe, 1 veterinar și 1 farmacie.

Micica cu 1080 locuitori 1 chirurg. Tăuteu 1 moașă. Furta 1 moașă. Creșteșul cu 2256 locuitori 2 chirurgi, 1 moașă. Salonta cu 8547 locuitori, 2 chirurgi, 2 moașe, 1 farmacie. Șarcadul 5786 locuitori, 1 medic, 1 moașă. Tinea 2205 locuitori, 1 chirurg, 1 moașă, 1 veterinar, 1 farmacie.

În orașul Arad cu 28398 locuitori, 14 medici, 11 chirurgi, 19 moașe, 2 veterinari, 4 farmacii. Pecica 13268 locuitori, 1 medic, 3 chirurgi, 1 moașă, 1 farmacie. Săn Martin 2112 locuitori, 1 chirurg, 1 moașă. G'ogovăț 3119 loc. 1 chir., 1 moașă. Ineu 3163 loc. 1 medic, 1 chirurg, 1 moașă, 1 farmacie. Cermeiu 1760 loc. 1 chirurg. Buteni 2909 locuitori, 1 chirurg, 1 farmacie. Șeblș 1941 locuitori, 1 medic, Chișineu-Criș 1965 locuitori 2 medici, 2 moașe, 1 farmacie, Simand 4073 locuitori, 1 chirurg, 1 moașă, 1 veterinar, 1 farmacie, Păncota 3411 locuitori, 2 chirurgi, 1 moașă, 1 farmacie, Radna 1942 locuitori, 1 chirurg, 1 moașă, 1 farmacie, Săvârșin 175 locuitori 1 chirurg, 1 farmacie, Ghloroc 1146 locuitori, 1 medic, 1 farmacie.

În orașul Bala-Mare cu 6444 locuitori 4 medici, 1 chirurg, 3 moașe, 4 farmacii. Satu Mare 12874 locuitori, 5 medici, 4 chirurgi, 6 moașe, 2 veterinari, 4 farmacii. Baia Sprie 5352 locuitori 1 medic, 2 chirurgi, 1 moașă, 2 veterinari. Seini 3746 locuitori, 1 medic, 3 chirurgi, 2 moașe, 1 farmacie. Ardeu 2121 locuitori, 1 medic, 1 farmacie. Beltug 1435 locuitori 1 chirurg. Carei-Mari 10670 locuitori, 5 medici, 1 chirurg, 4 moașe, 1 veterinar, 3 farmacii. Moftinul Mare 1123 locuitori 1 chirurg. Petreu 1 moașă. Piscolt 1647 locuitori 1 chirurg. Sanislău 2425 locuitori 1 moașă.

În județul Bihorului de Sud din 429 comune cu 332060 locuitori, 48 comune nu aveau personal sanitar.

Întreg personalul sanitar și farmaciile se repartizau pe restul de 10 orașe și comune

În județul Arad cu 164 comune cu 234,303 locuitori, 129 de comune n'aveu personal sanitar. Personalul sanitar și farmaciile se repartizează pe restul de 35 orașe și comune.

-Pentru partea județului de Satu Mare, care aparține azi României, găsim în 192 comune cu 217273 locuitori 182 comune fără personal sanitar. Medicii și farmaciile se repartizează deci pe 10 orașe și comune.

CONCLUZIUNI

1. Datele statistice sanitare-administrative pentru anii 1857—58, publicate de *Fr. X. Linzbauer* în 1859, se referă și la teritoriul *Crășanei* și *Maramureșului* de astăzi. În teza de față ele au fost reunite. Ele privesc instituțiile sanitare, personalul sanitar și apele minerale ale acestei regiuni. În teza de față ele au fost rectificate, referindu-se numai la județele Arad și Bihor și la plășile județelor Satu Mare și Maramureș care aparțin în prezent României.

2. *Crășana* și *Maramureșul* azi românești, aveau atunci 868.636 locuitori. În timp ce datele statistice furnizate de *Linzbauer* în general sunt foarte precise, trebuie să remarcăm că în ce privește informațiile asupra naționalităților ele nu sunt întotdeauna de tot exacte. În unele locuri pe lângă populația germană și maghiară nu se accentuează și existența unei populații românești. În cifra mai sus amintită de locuitori, revin 59 medici, 67 chirurgi, 13 veterinar, 88 moașe și 40 farmaci. Medicii, veterinarii și farmaciile se găsesc aproape exclusiv în orașe. Deasemenea majoritatea chirurgilor și moașelor se află în târgurile și satele mai mari. Majoritatea covârșitoare a satelor nu are nici un fel de personal sanitar. Instituții spitalicești și de ocrotire se găsesc numai în orașe și centrele miniere. Foarte bogată este regiunea, în deosebi *Maramureșul*, în izvoare minerale. Cea mai mare parte a lor nu era încă studiată în mod științific și exploatată rațional.

3. Asupra naționalității personalului sanitar se pot trage unele concluziuni din datele asupra religiunii lor. În jud. Satu Mare găsim 36 catolici (Unguri și Germani) 17 reformati (majoritatea Unguri) 7 luterani (Unguri și Germani). 7 Evrei. În județul Arad 63 catolici, 4 reformati, 4 luterani, 3 ortodoxi (Români și Sârbi), 18 Evrei. În județul Bihor 44 catolici, 16 reformati, 6 luterani, 4 ortodoxi, 1 greco-catolic (Român sau Rușean), 16 Evrei. În jud. Maramureș 18 catolici, 8 luterani și 4 Evrei. Ca Români putem identifica cu siguranță pe lângă câteva moașe și chirurgi 2 doctori în medicină: vestitul doctor *Atanasie Sándor* din Arad și doctorul *Ștefan Jogovici* din Oradea. Doctorul *Ioan Paulini* din Oradea, de confesiune greco-catolică, rămâne dubios până

la aflarea de date mai precise, dacă a fost Român sau Rutean.

4. Din datele statistice rezultă ca din punct de vedere al organizației sanitare, județul Arad avea situația cea mai favorabilă, Maramureșul cea mai rea.

Văzută și bună de imprimat.

Decanul Facultății:

(ss) Prof. Dr. D. Michail

Președintele tezel:

(ss) Prof. Dr. V. Bologa

BIBLIOGRAFIE

1. *Franz Xaver Linzbaur*: Statistik des Medicinal — Standes der Kranken — und Humanitäts Anstalten. Mineralwässer, Bäder und Gesundbunnen von Ungarn. Wien, 1859. In Commission bei Wilhelm Braumüller k. k. Hofbuchhändler.
2. *Szinyei József*: Magyar írók élete és munkái.
3. *Valeriu L. Bologa*: Contribuțiuni la Istoria Medicinii din Ardeal. Cluj, 1927, tip. „Ardealul”. 8° 104 p.
4. *Alexandru Blasini*: Câteva date pentru istoricul spitalelor din Ardeal, Banat și Părțile Ungurene înainte de 1869. Teză Cluj no. 900. Cluj, 1935, tip. „Cartea Rom.” 8° 16 p.

